

Arkusze organizacji jednostki oświatowej. Procedury, zawartość i optymalizacja kosztów

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Wstęp

Opracowanie arkusza organizacyjnego szkoły lub placówki jest kluczowym elementem w planowaniu działań jednostki edukacyjnej i zarządzaniu nią. Arkusz ten zawiera szczegółowe informacje dotyczące struktury organizacyjnej jednostki, w tym liczbę i rodzaj oddziałów/klas, liczebność uczniów, przydział nauczycieli oraz planowane zajęcia dodatkowe. Ważne jest, aby uwzględnić zarówno bieżące potrzeby edukacyjne, jak i przyszłe wyzwania, takie jak zmiany demograficzne czy nowelizacje planów nauczania. Opracowanie arkusza wymaga współpracy dyrekcji, nauczycieli oraz administracji szkolnej, a jego celem jest zapewnienie efektywnego i harmonijnego funkcjonowania szkoły. Regularne aktualizowanie tego dokumentu pozwala na elastyczne dostosowywanie się do zmieniających się warunków i potrzeb edukacyjnych.

Przez ponad 45 lat w czasach PRL arkusz organizacji był sporządzany na wzorach stanowiących załącznik do zarządzenia ministra oświaty i wychowania określającego organizację pracy szkół i innych jednostek oświatowych organizowanych po II wojnie światowej. Najpierw na podstawie przedwojennych ustaw z lat 1922–1932 oraz dekretu z 1945 r., a potem na podstawie ustawy z 1961 r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania, która obowiązywała aż do wejścia w życie ustawy z 7.9.1991 r. o systemie oświaty. Ustawa o systemie oświaty nie definiowała arkusza organizacyjnego ani nawet nie wspominała o nim w żadnej delegacji. Status arkusza organizacyjnego był określony w ramowym statucie każdej publicznej jednostki oświatowej, gdzie wpisano kompetencję organu prowadzącego do zatwierdzania arkusza organizacyjnego. Zasada ta obowiązuje nadal w przypadku placówek publicznych.

Dopiero w uchwalonej w 2016 r. ustawie – Prawo oświatowe pojawiła się funkcjonalna definicja arkusza organizacyjnego oraz delegacja dla ministra do określenia w drodze rozporządzenia szczegółowej organizacji jednostek oświatowych, danych, jakie powinny być zawarte w arkuszu organizacyjnym, oraz trybu sporządzania, opiniowania i zatwierdzania tego arkusza. W zależności od tego, do której z niżej wymienionych grup należy dana jednostka, inaczej kształtują się podstawa prawna oraz tryb opracowywania, opiniowania i zatwierdzania arkusza.

W arkuszu organizacji dyrektor określa liczbę godzin edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych niezbędnych dla wskazanej liczby i struktury uczniów oraz liczbę, strukturę i kwalifikacje kadry świadczącej tę opiekę i to kształcenie, tak aby jednostka oświatowa funkcjonowała w zgodzie z obowiązującym stanem prawnym. Organ prowadzący, zatwierdzając arkusz, zobowiązuje się do pokrycia wszystkich wskazanych w arkuszu potrzeb finansowych tej jednostki. Wobec tego arkusz organizacyjny jest także dokumentem o charakterze finansowym. Stanowi on zarówno podstawę do opracowania planu finansowego jednostki na następny rok budżetowy, jak i musi uwzględniać możliwości finansowe, które zostały zagwarantowane w planie finansowym danej jednostki na bieżący rok budżetowy.

Z drugiej strony arkusz organizacyjny pozwala na podjęcie działań przez dyrektora szkoły bez oczekiwania na akceptację zmian planu finansowego przez organ prowadzący. Dotyczy to np.:

- 1) zatrudnienia nauczyciela z odpowiednimi kwalifikacjami na wolne godziny wskazane w arkuszu (wakat) niezależnie od tego, czy środki na wynagrodzenie tego nauczyciela są zabezpieczone w planie finansowym, czy nie;
- 2) zatrudnienia nauczyciela mającego wyższy stopień awansu niż ten, na jaki zostały zabezpieczone środki w planie finansowym;
- 3) zatrudnienia nauczyciela na zastępstwo od 1. dnia nieobecności nauczyciela zastępowanego, i to niezależnie od tego, czy jego wynagrodzenie jest wyższe lub niższe od wynagrodzenia nauczyciela zastępowanego;
- 4) uruchomienia nauczania indywidualnego już następnego dnia po otrzymaniu orzeczenia w minimalnym wymiarze godzin;
- 5) uruchomienia zajęć rewalidacyjnych w minimalnym wymiarze godzin dla ucznia, który przedstawił orzeczenie do kształcenia specjalnego już następnego dnia po jego otrzymaniu;
- 6) dokonania podziału na grupy na zajęciach tego wymagających (język obcy, informatyka), jeśli w trakcie roku szkolnego zostanie przyjęty do oddziału uczeń zamieszkały w obwodzie szkoły powodujący, że liczebność oddziału przekroczy 24 uczniów, już następnego dnia po przyjęciu ucznia;
- 7) zniesienia podziału na grupy, jeśli w trakcie roku szkolnego liczebność oddziału przestanie przekraczać 24 uczniów, już następnego dnia po odejściu ucznia ze szkoły.

Dyrektor może uczynić powyższe pod warunkiem złożenia organowi prowadzącemu aneksu arkusza organizacyjnego oraz wprowadzenia zmian do planu finansowego jednostki, ale nie musi czekać na zatwierdzenie tych zmian, gdyż organ prowadzący nie może ich nie przyjąć, skoro przepisy prawa nie uzależniają ich od zgody organu prowadzącego. Oznacza to, że leżą one w wyłącznej gestii dyrektora jednostki oświatowej, który musi jedynie poinformować o nich organ prowadzący.

Powyższe działania dyrektora będą uprawnione jedynie wówczas, gdy zostaną dokonane na podstawie właściwie rozumianej podstawy prawnej. W przeciwnym wypadku dyrektor będzie ponosił odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny finansów publicznych, i to niezależnie od tego, czy jego działania obciążą budżet, czy nie, gdyż odpowiedzialność finansowa dotyczy zarówno wysokości, jak i struktury wydatków.

Z powyższych rozważań wynika, że zapisy zawarte w arkuszu organizacyjnym jednostki oświatowej ze względu na kompetencyjność stron można podzielić na 2 grupy:

- 1) zapisy wynikające z przepisów prawa, które nie wymagają zgody organu prowadzącego;
- 2) zapisy, w stosunku do których prawo wymaga działania za zgodą organu prowadzącego lub w porozumieniu z nim.

Na etapie opracowywania arkusza organizacyjnego na następny rok szkolny w przypadku zapisów należących do drugiej grupy kierownik jednostki musi, przed wprowadzeniem ich do projektu, uzyskać zgodę organu prowadzącego – wprowadzenie ich bez uprzedniej zgody jest sprzeczne z prawem. Natomiast w przypadku konieczności wprowadzenia zmian do już zatwierdzonego arkusza organizacyjnego taką prośbę o zgodę można wyrazić przez złożenie aneksu, który zawiera zapisy wymagające takiej zgody. Wtedy ewentualne zapisy należące do pierwszej grupy należy umieścić w osobnym aneksie.

Niniejsza publikacja została podzielona na 5 części, które tematycznie się przenikają.

Część I przedstawia omówienie kompetencji dyrektora i organu prowadzącego w zakresie opracowywania arkusza i umieszczania w nim informacji. Wyjaśniono w niej również proces jego opiniowania (przez związki zawodowe, nadzór pedagogiczny i radę pedagogiczną), dokonywania w nim zmian oraz jego udostępniania w ramach dostępu do informacji publicznej. Odpowiedziano też

na pytania, czy wojewoda ma możliwość ingerowania w zapisy arkusza oraz dlaczego warto, by arkusz był opracowywany również w jednostkach niepublicznych.

Część II poświęcona jest omówieniu praktycznej strony arkusza organizacyjnego, z konkretnymi przykładami, podpowiedziami i użytecznymi radami. Tutaj też wyjaśniono, jakie są formy i zasady sporządzania arkusza, jak również, jakie są jego obligatoryjne elementy i wartości brzegowe danych określane przez organ prowadzący.

W części III przedstawiono konkretne przykłady optymalizacji kosztów funkcjonowania jednostek oświatowych związanych m.in. z wynagrodzeniem nauczycieli i pracowników niepedagogicznych. Arkusz pozwala na szybkie oszacowanie łącznych wydatków związanych z zatrudnieniem w podziale na różne stopnie awansu zawodowego oraz na obszar usytuowania szkoły (wiejskie/miejskie). Znając odpowiednie techniki szacowania wydatków związanych z przyjęciem arkusza organizacji, można szybko obliczyć wydatki generowane przez przyjęcie określonego scenariusza organizacji szkoły. Można na przykład dowiedzieć się, jak konkretny stopień awansu zawodowego nauczycieli wpłynie na wysokość wydatków. Arkusz pozwala też na wyliczenie godzin ponadwymiarowych, etatów łączonych itd., które generują wprawdzie dodatkowe koszty, ale w pewnych scenariuszach okazują się korzystne dla finansów zarówno jednostki oświatowej, jak i samorządu. Koszty to jednak nie tylko wynagrodzenie nauczycieli, ale sam system tworzenia klas i oddziałów w szkołach różnego typu. Może się zdarzyć, że przeniesienie jednego ucznia do równoległego oddziału spowoduje ograniczenie liczby godzin ogółem, co oznacza obniżenie kosztów funkcjonowania jednostki. W III części książki znajdują się odpowiedzi między innymi na pytania, jaka liczba uczniów i z jakimi rodzajami orzeczeń pozwala na zatrudnienie znaczącej kadry nauczycieli specjalistów i współorganizujących, jakie warunki zapewnijają finansowanie dodatkowych zajęć sportowych w oddziałach sportowych czy wreszcie, jak duży musi być oddział klasowy, aby naliczone na niego potrzeby oświatowe odpowiadały obligatoryjnym wydatkom związanym z prowadzeniem zajęć.

W części IV zgłębiono tematykę związaną z ruchem kadrowym, który jest prostą konsekwencją zaplanowanej na następny rok szkolny organizacji jednostki oświatowej. Omówiono tam działania, jakie muszą zostać podjęte w celu dostosowania zatrudnienia do aktualnych potrzeb danej jednostki oraz tryb, w jakim należy te działania wykonać.

Natomiast w części V zajęto się arkuszem organizacji jako podstawą do planowania budżetu JST w zakresie oświaty. Pokazano także sposoby szacowania wysokości wydatków oświatowych w zależności od zapisów arkusza organizacji. W części tej jest także mowa o analizie zapisów arkusza, jakiej należy dokonać przed podjęciem decyzji o jego zatwierdzeniu oraz o konsekwencjach tej decyzji. Opracowanie zawiera również przykłady arkuszy wraz z ich analizą, co powinno pomóc w praktycznym zastosowaniu przedstawionych zagadnień.

Książka ta jest pierwszym na rynku opracowaniem omawiającym kompleksowo zagadnienie arkusza organizacji, wobec czego autorzy zdają sobie sprawę, że najpewniej nie jest ono wyczerpujące i nie odpowie na wszystkie pytania oraz wątpliwości związane z tym tematem, zatem będą wdzięczni za wszelkie uwagi i pytania, jakie nasuną się czytelnikom. Autorzy postarają się o uwzględnienie ich w kolejnych wydaniach.

Ewa Czechowicz

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl